

BIBLIOTEKET - KUNNSKAP, KULTUR & KNUTEPUNKT

Strategi og handlingsprogram
Bibliotekene i Sør-Trøndelag 2015- 2019

SØR-TRØNDELAG FYLKESKOMMUNE

Innhold

1. Innledning	4
2. Fokusområder	10
2.1 <i>Litteratur og opplevelser</i>	10
2.2 <i>Kunnskap og læring</i>	15
2.3 <i>Møteplass og verksted</i>	17
2.4 <i>Organisering, tilgjengelighet og synlighet</i>	20
3. Kompetanse	24
4. Handlingsprogram	27
5. Statistikk	36
6. Litteraturliste	41

1. Innledning

Sammendrag

Bibliotekene skal tilby barn, unge og voksne, uavhengig av bakgrunn og ressurser, litteratur og informasjon for rekreasjon, kunnskap og danning. På biblioteket skal alle kunne møtes i et sosialt eller faglig fellesskap, delta i diskusjoner, oppleve noe nytt og uventet - lære, være og gjøre.

Strategi og handlingsprogram tegner et helhetlig bilde av fagområdet, og peker på utfordringer, strategier og tiltak for bedre tjenester i folkebibliotekene og i bibliotekene i grunn- og videregående skole. Strategi og handlingsprogram vil være førende for fylkeskommunen, og foreslå retning for kommunenes arbeid på bibliotekområdet.

Forankring

Fylkestinget vedtok 17.6.2015 i sak 69/15 følgende:

1. Strategi og handlingsprogram for bibliotekene i Sør-Trøndelag vedtas.
2. Strategi og handlingsprogram er førende for fylkeskommunen, og foreslår retning for kommunenes arbeid på bibliotekområdet.
3. Arbeidet med strategi og handlingsprogram er hjemlet i
 - Strategiplan 2013-2016 Utarbeide en overordnet plan for folkebibliotekene – som et utgangspunkt for kommunale og regionale bibliotekplaner
 - Strategiplan 2014-2017 Iverksette overordnet plan for folke- og skolebibliotekene. Samarbeide med kommunene for synliggjøring, strategi og praktiske tiltak knyttet til bibliotekområdet i lokalt planverk.
 - Strategiplan 2015-2018 Arbeide for å implementere regional plan for folke- og skolebibliotekene, med fokusområdene litteratur og opplevelser, kunnskap og læring, bibliotekene som møteplass og verksted, synliggjøring av bibliotekets tjenester.

4. Følgende innarbeides i handlingsprogram under 2.4 Organisering, tilgjengelighet og synlighet:

- Det ses på mulighetene for et tettere samarbeid med universitet og høyskolebibliotekene i Trondheim, og herunder hvilke synergieffekter et slikt samarbeid kan gi for biblioteksatsingen i Sør-Trøndelag.

5. Følgende innarbeides i handlingsprogram under 3. Kompetanse:

- Det må arbeides videre med fylkesbibliotekets rolle som rådgiver ovenfor folkebibliotekene for systematisk og kunnskapsbasert samlingsforvaltning.

6. Demokratiaspektet vektlegges sterkere i planen og flettes inn i punkt 2.2 og 2.3

Strategiens innhold og omfang har vært drøftet i arbeidsmøter med alle kommuner. Måltrettet arbeid på bibliotekområdet har vært oppe som tema i to rektormøter.

Arbeidsgruppen har bestått av biblioteksjefer fra to kommuner, bibliotekansvarlig i videregående skole, kulturleder, representant for Fagenhet for videregående opplæring, to rektorer fra videregående skole og fylkesbiblioteket. Fylkesbiblioteket har ledet arbeidet.

Mål

Vi lever i en tid med raske endringer knyttet til informasjon, kommunikasjon og samhandling. Samtidig går regionen i retning sentralisering og større kommuner. Noen kommuner opplever vekst og tilflytting, andre at aktivitet og folketall går ned. Målet med en strategi og et handlingsprogram er at fylkets bibliotektenester skal utvikles i takt med samfunnsutvikling og innbyggernes behov.

Omfang og struktur

Strategi- og handlingsprogram konsentrerer seg om fire fokusområder. (kap.2):

- Litteratur og opplevelser
- Kunnskap og læring
- Møteplass og verksted
- Organisering, tilgjengelighet og synlighet

Høy kompetanse er avgjørende for gode tjenester, og beskrives derfor i et eget kapittel, kap. 3. Handlingsprogram, kap. 4, foreslår tiltak på fokus- og kompetanseområdene.

Lover og førende dokumenter

- Lov om folkebibliotek slår fast at hver kommune skal ha folkebibliotek, og beskriver deres oppdrag slik: «Folkebibliotekene skal ha til oppgave å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet, gjennom aktiv formidling og ved å stille bøker og andre medier gratis til disposisjon for alle som bor i landet. Folkebibliotekene skal være en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt. Det enkelte bibliotek skal i sine tilbud til barn og voksne legge vekt på kvalitet, allsidighet og aktualitet. Bibliotekenes innhold og tjenester skal gjøres kjent». Loven sier dette om fylkeskommunens bibliotekopp-gaver: «Fylkeskommunen skal ivareta regionale bibliotekopp-gaver og regional bibliotekutvikling, herunder gi råd til lokale myndigheter, yte bibliotekfaglig veiledning og assistanse, og arrangere møter og kurs om bibliotekspørsmål.»

- Kulturutredningen 2014 beskriver folkebibliotekene som del av den kulturelle grunnmuren – et unikt lokalt samlingssted for den som søker opplysning og informasjon, kunnskap, kultur og opplevelser. Utredningen peker på at bibliotekrommet ikke kan erstattes av digitale samlinger og utlånsordninger.

- Kulturloven skal sikre at alle kan delta i kulturaktiviteter og oppleve et mangfold av kulturuttrykk.

- Opplæringsloven og forskrift til lov om grunnskolen og videregående opplæring: «Skolen skal ha skolebibliotek med mindre tilgangen til skolebibliotek er sikra gjennom samarbeid med andre bibliotek. Bibliotek som ikkje ligg i skolen sine lokale, skal vere tilgjengeleg for elevane i skoletida, slik at biblioteket kan brukast aktivt i opplæringa på skolen. Biblioteket skal vere særskilt tilrettelagt for skolen.»

- Fylkeskommunens strategiplan 2015-18: «Fylkeskommunen vil arbeide for å implementere regional plan for folke- og skolebibliotekene.»

Bakgrunn

Teknologisk utvikling og nye, lovfestede krav er både spennende og krevende for bibliotekene. Samtidig som nye funksjoner skal fylles, skal også de tradisjonelle kjerneverdiene om tilgang til informasjon og litteratur styrkes. Økt kompetanse, mer samarbeid og målrettet satsing er vesentlige faktorer for å kunne imøtekomme utvikling og behov. Undersøkelser og statistikk viser at det er store forskjeller i kvaliteten på bibliotektenestene i fylket. Mange innbyggere har tilgang til gode tjenester, mens andre opplever lav kvalitet, dårlig tilgang og et begrenset tilbud. Skolebibliotekene skal nå alle barn, og kan slik være inngangen til aktiv bibliotekbruk, til leseferdigheter og økt kunnskap i befolkningen. Skolene velger selv mål, ambisjoner for og organisering av biblioteket. Flere skole- og folkebibliotek er i driftsfellesskap, med hverandre, kulturhus eller andre.

Mange bibliotek har ikke praksis for å være en vesentlig støtte i læringsarbeid, verken mot skoleelever eller mot voksenopplæring. Små mediebudsjetter, knappe personalressurser, lite fleksible lokaler, mangel på kompetanse og strategi kan være årsaker.

Det finnes ikke lenger så mange uformelle møteplasser i kommunene. Dette kan være et tap for mange; eldre, de som står utenfor arbeidslivet, minoritetsspråklige, familier med små barn og andre. Mange bibliotek har et stort potensiale til å framstå som en lav-terskel møteplass - en tilbyder av opplevelser og aktiviteter.

Dette forutsetter et tilstrekkelig utstyrt og fleksibelt bibliotekrom og et personale med engasjement og kompetanse. Slik kan bibliotekene bidra til medvirkning, og følelsen av å høre til – gjennom dette til mulig bedre folkehelse.

Det er et politisk mål at informasjonsflyten mellom det offentlige og den enkelte skal skje digitalt. All annen kommunikasjon, enten den er kommersiell, sosial eller i et interessefellesskap, er også i økende grad digital. Dette kan være positivt for de som har tilgang til og behersker verktøy og arenaer for kommunikasjon, men skape fremmedgjøring for andre. Den internasjonale bibliotekorganisasjonen IFLA (International Federation of Library Associations) definerer følgende trend: *Ny teknologi vil både utvide og begrense hvem som har tilgang til informasjon. Informasjonskompetanse blir mer verdt. Mennesker som ikke mestrer grunnleggende leseferdigheter og digitale verktøy, vil møte stengsler på stadig flere områder. Biblioteket har som en av sine oppgaver å veilede innbyggerne i bruk av digitale verktøy og informasjonskilder, og kan slik bidra til å hindre digitale skiller og gi alle like muligheter for medvirkning.*

Mange av elevene i videregående skole fullfører ikke skolen innen normert tid. Årsakene er gjerne sammensatte. For dårlige ferdigheter innen lesing, skriving og digitale ressurser kan være faktorer. Omtrent 10 % av befolkningen mellom 16 og 65 år leser for dårlig til å mestre økende kompetansekrav og mer spesialiserte arbeidsoppgaver. Gode leseferdigheter er vesentlig for deltakelse i skole, samfunns- og arbeidsliv.

Folke- og skolebibliotekene bør arbeide sammen for å styrke lære- og leselyst; fra billedboka til to-åringen, en spennende roman til 8. klassingen, ved å veilede eleven i videregående til relevant stoff til særernne, til ei «god bok» til den som spør.

Kultur- og bibliotekbuss
Kultuvre- jh gærjabusse

2. Fokusområder

Dokumentets fokusområder- [Litteratur og opplevelser](#) - [Kunnskap og læring](#) - [Møteplass og verkstad](#) - [Organisering, tilgjengelighet og synlighet](#) beskrives slik:

- Forankring i lover og førende dokumenter
- Faglige aspekter ved området
- Bibliotekenes oppgaver knyttet til området
- Utfordringer på området
- Strategier for området

2.1 Litteratur og opplevelser

2.1.1 Forankring i lover og førende dokumenter

Bibliotekloven, Bibliotekmeldingen, og Kulturutredningen omtaler bibliotekene som arenaer for arrangement, litteratur- og kulturformidling.

2.1.2 Faglige aspekter ved området

Elektroniske medier

Bibliotekene skal ha fokus på innhold og ikke på form. De skal være åpne for nye medier og flere uttrykk, eksempelvis ved å tilby musikk, film og dataspill.

Digital formidling

En stor del av litteraturen er tilgjengelig både elektronisk og fysisk. Bibliotekene må ha et enda større fokus på sin rolle som formidler av og veileder til litteratur digitalt, samt legge til rette for interaktivitet med brukerne.

Litteraturhus og opplevelsesarena.

Litteraturhus er et begrep for arenaer med fokus på formidling, debatt, samtaler og arrangement. I Sør-Trøndelag er det primært folkebibliotekene som har denne rollen.

2.1.3 Bibliotekenes oppgaver knyttet til området

Folkebibliotek

Bibliotekene utvikler og tilpasser fysiske og digitale ressurser til brukernes behov, driver formidling, arrangerer lesesirkler, inviterer til forfattertreff og annen aktivitet. Biblioteket skal tilby både etterspurt litteratur, og fungere som en motvekt til et kommersielt marked ved å tilby mindre kjente tekster.

Skolebibliotek

Kunnskapsløftet legger vekt på at lesing er en grunnleggende ferdighet i alle fag. Mange elever, særlig innen yrkesrettede fag, leser for dårlig. Leseferdighetene kan øves opp gjennom alle typer tekst, forutsatt at litteratur eller tekst er interessant for akkurat *den* leseren, og at formidlingen treffer. Aktive skolebibliotek kan øke leselysten og gi positive leseopplevelser tidlig i livet. Dette kan skje gjennom formidling i ulike former - til enkelt-elever, klasser, gjennom leseprosjekter og annet. Elever på alle nivå av leseferdigheter, og med ulik språklig og kulturell bakgrunn, skal kunne ha nytte av skolebiblioteket.

Fylkesbibliotek

Fylkesbiblioteket øker tilgang til og interesse for litteratur ved å tilby forfatterturnéer, leseprosjekter, lesesett og ved å produsere litteraturtilbud i Den Kulturelle Skolesekken. Kultur- og bibliotekbussen supplerer skolebibliotek, filialer, oppsøkende tjeneste, er opplevelsesarena og kulturtilbyder.

2.1.4 Utfordringer på området

Det er krevende å være både formidler, tilrettelegger og arrangør, særlig i mindre kommuner. Dette gjerne på grunn av lite egnede og fleksible lokaler, tilstrekkelig personale og ressurser til å gi tilpasset formidling til ulike målgrupper.

En god mediesamling skal være aktuell og mangfoldig, slik at bibliotekene kan ha et tilbud til folk med ulike leseferdigheter, bakgrunn, interesser og behov. Små mediebudsjetter harmonerer ikke med god samlingsutvikling.

Å legge til rette for leseglede og litteraturopplevelser ved bruk av lengre tekster i skjønnlitteraturen kan være krevende når mange er vant med kortere tekster og med å sette av tid til fordyping.

For mange skolebibliotek kan det også være krevende å prioritere formidling og inspirere til bruk av fagtekster og skjønnlitteratur i undervisningen på grunn av små personalressurser.

Bibliotekansatte må kunne formidle alle typer og format av litteraturressurser, og finne den rette balansen mellom tradisjonell litteraturformidling og bruk av digitale og sosiale medier i formidlingen. Det er potensiale for flere og målrettede litteratur- og kulturarrangementer i bibliotekene.

2.1.5 Strategier for området

Folke- og skolebibliotekene oppgraderer sine fysiske og digitale samlinger og kilder, slik at de blir aktuelle for ulike målgrupper og lokale forhold. Digital litteraturformidling prøves ut i et samarbeid mellom bibliotekene. Folkebibliotekene styrker sin rolle som arena for samtale, debatt og formidling, med varierte litteratur- og kulturtilbud.

Skolene arbeider for at litteraturformidling og lesestimulering skal være en selvfølgelig del av det pedagogiske arbeidet med lesing i alle fag.

Bibliotekarere og lærere øker sin kompetanse innen litteratur og formidling.

Fylkesbiblioteket styrker sin rolle som ressurscenter for litteraturkunnskap, formidling og arrangement.

2.2 Kunnskap og læring

2.2.1 Forankring i lover og førende dokumenter

Folkebibliotekene har et ansvar for å fremme opplysning og utdanning. Biblioteket skal være særskilt tilrettelagt for skolen, og skal kunne brukes aktivt i opplæringen på skolen.

2.2.2 Faglige aspekter ved området

Det digitale samfunn, kildebruk og kildekritikk

Stadig mer informasjon finnes kun digitalt. Søk etter informasjon på Internett krever kunnskap om søkemetodikk og om å velge relevant og pålitelig informasjon.

Kunnskapssamfunnet

Kompetansekrav og spesialisering øker på mange områder. Stadig flere tar videre- og etterutdanning.

Digitale fagressurser

Universitets- og høgskolebibliotekene abonnerer i stor grad på elektroniske kunnskapskilder, og kjøper stadig flere bøker kun i digital utgave. Disse kildene er tilgjengelig bare for de som oppholder seg i universitets- eller høgskolebiblioteket, eller er registrert som student. Dette innebærer at folkebibliotekene, som tidligere lånte fagbøker fra disse bibliotekene, har fått dårligere tilgang til informasjon enn før.

2.2.3 Bibliotekenes oppgaver knyttet til området

Folkebibliotek

Folkebiblioteket legger til rette for økte digitale ferdigheter og livslang læring ved å tilby informasjon, og ved å veilede befolkningen til kunnskapsressurser både i og utenom en utdanningssituasjon.

Skolebibliotek

Skolebiblioteket er en alternativ læringsarena og et viktig ledd i formidling av informasjon. Biblioteket bidrar i å lære eleven å lære – ved å veilede innen søk, utvalg og kritisk vurdering av informasjon.

Fylkesbibliotek

Fylkesbiblioteket forsyner bibliotekene med litteratur de selv ikke har (fjernlån), bidrar i informasjonssøk og er i forkant når det gjelder kunnskap om samlingsutvikling og tilgang til fysiske og digitale kunnskapsressurser.

2.2.4 Utfordringer på området

Det ligger en tydelig utfordring i å utvikle folkebibliotekene til informasjonssentre og veiledere innen digital informasjon og kommunikasjon.

Bare en brøkdel av kvalitetssikret informasjon er gratis tilgjengelig på Internett - økonomiske og opphavsrettslige hensyn kan hindre tilgangen.

Mange elever i grunnskole og i videregående skole har ikke nok kunnskap om søketeknikk og kildekritikk til å gjennomføre optimale informasjonssøk. Det er krevende å omsette informasjon fra nettressurser og digitale læremidler til kunnskap. Skolebibliotekenes viktigste utfordring ligger i å fungere som et godt pedagogisk verktøy i skolen

2.2.5 Strategier for området

Folkebibliotekene utvikles som informasjonssentra. Brukerne tilbys opplæring i kildebruk og kildekritikk, informasjon og kommunikasjon på nett.

Skolene utvikler en kultur og praksis for bruk av biblioteket. Biblioteket bidrar til at elevene når læringsmål om digital kompetanse. Folke- og skolebibliotek samarbeider om en helhetlig og sammenhengende opplæring i søk og bruk av informasjonsressurser.

Et velfungerende demokrati forutsetter at alle har tilgang til kunnskap og informasjon.

Fylkesbiblioteket arbeider for fri tilgang til informasjon for alle, via nasjonale og regionale lisensordninger og tiltak.

2.3 Møteplass og verksted

2.3.1 Forankring i lover og førende dokumenter

Folkebiblioteket skal være en møteplass og arena for samtale og debatt. Alle skoleelever skal ha tilgang til bibliotek.

2.3.2 Faglige aspekter ved området

Biblioteket i lokalsamfunn og skole

Bibliotekene bør være sentralt plassert i kommune og skole, være en naturlig del av stedsutviklingen, være lett tilgjengelig og framstå som velkomne for alle. Bibliotekene kan være i samdrift og/eller samlokalisering - med hverandre, med kulturhus, kommunal servicefunksjon, eller andre publikumsfunksjoner.

Biblioteket som sosial og demokratisk arena

Biblioteket oppleves gjerne som kjent og trygt, og er for mange en viktig arena for å lære om språk og kultur - vesentlige faktorer for deltakelse, integrering og demokrati.

Bibliotekrommet

Det fysiske rommet danner rammen for aktiviteter i biblioteket. Utformingen må oppmuntre til aktivitet og deltakelse, og skape trivsel på tvers av generasjoner og interesser. Lokalene må ha en fleksibel planløsning, og gi rom for større og mindre arrangementer.

2.3.3 Bibliotekenes oppgaver knyttet til området

Folkebibliotek

Biblioteket skal gi rom for arrangementer innen kultur- og litteraturformidling, og de sosiale prosessene som skjer når mennesker møtes. Målrettede aktiviteter, gjerne i samarbeid med øvrige institusjoner, frivillige organisasjoner eller enkeltpersoner, kan gi publikum et eierforhold til biblioteket og understreke dets demokratiske dimensjon.

Skolebibliotek

Skolebiblioteket kan være et fristed og en sosial arena i hverdagen. Kunst- og kulturopplevelser i biblioteket kan bidra til å skape innsikt og fremme læring.

Fylkesbibliotek

Fylkesbiblioteket skal bistå kommunene ved planlegging av biblioteklokaler og ved å bidra til aktivitet og samarbeid.

2.3.4 Utfordringer på området

Mange folkebibliotek er ikke optimale møtesteder og arenaer for aktivitet - eksempelvis ved utforming, innredning, tilgjengelighet og fleksibilitet. Mange skolebibliotek er ikke godt nok tilrettelagt for aktivitet og læring, og stenger gjerne for dagen når skolen stenger. Både økonomi og kunnskap om biblioteket som bidragsyter i å nå kommunens eller skolens mål, kan være faktorer som påvirker utnyttelsen.

2.3.5 Strategier for området

Folkebibliotekene utvikles som aktive og attraktive møtesteder. Rollen som debattarena styrkes ved at biblioteket tar et redaktøransvar, åpner opp for dagsaktuelle og lokale tema og lar ulike stemmer bli hørt. Det legges til rette for informasjon og opplevelser for alle – viktige byggesteiner i et dannelses- og demokratiperspektiv. Samarbeid med andre aktører i lokalsamfunnet er avgjørende.

Skolebibliotekene styrker sin rolle som arena for læring og deltakelse. Det kan vurderes om funksjonen som læringsverksted kan utvides ved å gi tilgang til bruk etter skoletid. Fylkesbiblioteket initierer og bistår ved planlegging og aktiviteter, og er pådrivere for utviklingen.

2.4 Organisering, tilgjengelighet og synlighet

2.4.1 Forankring i lover og førende dokumenter

Det skal finnes folkebibliotek i alle kommuner. Bibliotekmeldingen *Bibliotek – kunnskapsallmenning, møtestad og kulturarena i ei digital tid* oppfordrer til felles løsninger, til å samle fagkompetansen, utnytte de totale ressursene og slik øke både tilgjengelighet og kvalitet. Meldingen peker på samarbeidsavtaler som verktøy for å gjennomføre nasjonal politikk og stimulere til fylkeskommunale og kommunale bibliotekplaner

2.4.2 Faglige aspekter ved området

Organisasjonsmodeller

Bibliotekene kan organiseres på ulike måter – organisatorisk eller faglig. Eksempelvis kan vertskommunemodeller eller partnerskapsavtaler gi et godt grunnlag for samarbeid. Andre modeller kan være generalistbiblioteket, nærbibliotek med et spisset tilbud og mobile tjenester.

Tilgjengelighet og åpningstider

Innbyggerne ønsker, på alle områder, enklest mulig tilgang til tjenester. Korte og uoversiktlige åpningstider er svært lite brukervennlig, og kan føre til at bibliotekjentene oppleves som mindre aktuelle.

Synlighet

Det er grunn til å tro at mange innbyggere ikke vet nok om hva de kan forvente, og kreve, av biblioteket. Det samme kan gjelde også internt i organisasjonen – enten det er en kommune eller en skole. God synlighet internt og eksternt vil kunne bidra til økt utbytte og utvikling av bibliotekets tjenester.

2.4.3 Bibliotekenes oppgaver knyttet til området

Folkebibliotek

Folkebibliotekenes tjenester skal være lett tilgjengelig for alle.

Skolebibliotek

Bibliotekene i grunn- og videregående skole er en del av skolens virksomhet og ansvar. Elevene skal ha tilgang til biblioteket i skoletiden.

Fylkesbiblioteket

Fylkesbiblioteket skal gi faglig støtte til bibliotekeiere som ønsker å prøve ut nye måter å organisere driften på. Fylkesbiblioteket drifter fjernlånssamarbeid og transportordning mellom bibliotekene, og bidrar for bibliotekenes synlighet digitalt og ved ulike begivenheter og prosjekter.

2.4.4 utfordringer på området

Organisasjonsendringer og arbeid for synlighet og samarbeid kan være krevende både når det gjelder tidsbruk og kompetanse. Ofte er det ikke nok tid, rom, kompetanse og økonomi til strategisk arbeid for organisasjonsendringer eller for synliggjøring.

Mange av bibliotekenes tjenester er i «konkurransesituasjon» med tilbydere av tilsvarende tjenester. En bevisst holdning til betydningen av å vises i ulike fora, samt kunnskap om hvordan man skal nå best mulig ut med informasjon til eksisterende og potensielle brukere, er viktig. Bibliotekenes tjenester er i rask endring, noe som bør speiles både i lokalene, digitalt og i markedsføring.

Mange av bibliotekenes tjenester kan ikke måles, det samme gjelder også kvaliteten på tjenestene. Det kan være krevende å fremme biblioteksaker når mye av aktiviteten ikke kan tallfestes.

2.4.5 Strategier for området

Det bør utvikles modeller for bibliotek-tjenester tilpasset lokale behov, med mulige partnerskapsavtaler på tvers av forvaltningsnivå i og mellom kommunene. En forutsetning for dette arbeidet er god forankring lokalt.

Bibliotekene må gjøres mer tilgjengelige for innbyggerne, fysisk og digitalt, ved å prøve ut løsninger for utvidet åpningstid, økt brukerkontakt, selvbetjente og nettbaserte løsninger. Bibliotek i kombinasjon med handel og fritidsaktiviteter, eller selvbetjente bibliotek som supplement til ordinære åpningstider, kan være aktuelt.

Det er opparbeidet et godt fagnettverk mellom bibliotekansatte i folkebibliotek og de videregående skolene. Et tilsvarende nettverk må utvikles for bibliotekene i grunnskolene. Et utvidet samarbeid og nettverk kan gi økt kompetanse, faglig støtte, utveksling av tjenester, større synlighet og bidra til å aktualisere biblioteket for nye brukere.

Konkurransen fra øvrige aktører bør møtes med oppdaterte, tilgjengelige og godt markedsførte bibliotek-tjenester.

Det er naturlig at fylkesbiblioteket tar en koordinerende rolle i et felles løft for organisering av, tilgjengelighet til og synlighet av tjenestene.

3. Kompetanse

3.1 Forankring i lover og førende dokumenter

I følge Lov om folkebibliotek skal biblioteksjefen være fagutdannet bibliotekar. Det er mulig å inngå samarbeid med andre kommuner for å fylle kompetansekravet. Det er bibliotek-eiers ansvar at kompetansekravet sikres ved rekruttering og for kontinuerlig kompetanseheving. Det er ikke samme lovfestede krav til fagutdanning for ansatte i skolene.

3.2 Ulike typer kompetanse

For å kunne tilby tjenester tilpasset teknologisk utvikling, samfunnsendringer og brukernes behov er det behov for ulike typer kompetanse i bibliotekene. Når det gjelder kompetansebehovene i skolebibliotekene kontra i folkebibliotekene samsvarer de i svært stor grad.

Kunnskap om bruk av biblioteket som et pedagogisk verktøy, og om læringsmål og aktiviteter i skolen, må styrkes i skolebibliotekene.

Eksempler på annen viktig kompetanse:

- Kompetanse innen ledelse, strategi- og planarbeid - for å knytte biblioteket opp mot egen organisasjons mål, for endringsevne, langsiktighet og motiverte medarbeidere.
- Kompetanse innen kommunikasjon og markedsføring - for forankring og synlighet internt og eksternt.
- Kompetanse knyttet til prosjektutvikling, og prosjektledelse – for nye og bedre tjenester i samarbeid med aktører på tvers av fagmiljø og kommunegrenser
- Kompetanse knyttet til samlingsutvikling, organisering og gjenfinning av informasjon, fysisk og digital, – for å kunne legge til rette for og gi veiledning i bruk av ulike typer informasjonsressurser.
- Formidlings- og arrangementskompetanse – for et godt og variert tilbud innen kunnskaps- og litteraturformidling, arrangement og aktiviteter.

3.3 Status for kompetansen i bibliotekene

I Sør- Trøndelag er vel 50% av biblioteksjefene fagutdannet. 9 videregående skoler har utdannet bibliotekar, ingen i grunnskolen.

3.4 Fylkesbibliotekets oppgaver knyttet til kompetanse

Fylkesbiblioteket har et særskilt ansvar for å utvikle og tilby kurs og kompetanseheving, samt bidra til nettverksbygging og deling av kunnskap for bibliotekmiljøet i fylket.

3.5 Utfordringer på området

Mangel på bevissthet og kunnskap om de mulighetene som ligger i bibliotekfaglig kompetanse kan være en utfordring.

Kontinuerlig kompetanseheving er krevende når mange ikke har anledning til å delta på kurs og samlinger. Små stillingsressurser kan være en faktor her.

Brede fagmiljø er attraktive for arbeidssøkere, dette enten fagmiljøet er på egen arbeidsplass eller en finner det i et kollegialt nettverk. Mangel på etablerte fagmiljø og nettverk kan virke selvforsterkende.

3.6 Strategier for området

Kommuner og skoler arbeider for å tiltrekke seg medarbeidere med høy kompetanse. Bibliotekansatte gis mulighet for kontinuerlige kompetanseløft.

Fylkesbiblioteket legger til rette for økt kompetanse på alle relevante fagområder. Tilbudene tilpasses målgruppene – og både digitale og fysiske kurs og samlinger må vurderes.

Oppbygging av fagnettverk er et vesentlig verktøy for heving og deling av kompetanse.

4. Handlingsprogram

Handlingsprogrammet angir tiltak, ansvar og tidspunkt for gjennomføring knyttet til fokus – og kompetanseområdene. Måloppnåelse rapporteres jevnlig til politiske organ.

Merk at tiltakenes nummerering ikke samsvarer direkte med fokusområdenes nummerering i kap. 2.

2.1 Litteratur og opplevelser

	Tiltak	Ansvar	Gjennomføres fra / i perioden
2.1.1	Målrettet markedsføring av elektroniske bøker og digitalt tilgjengelig litteratur for innbyggere, elever og lærere	Fylkesbiblioteket /Vgs */ Kommunene	2015-2019
2.1.2	Bibliotekene gjennomfører årlige formidlingstiltak mot utvalgte målgrupper	Kommunene / Vgs	2015-2019
2.1.3	Kultur- og bibliotekbussen benyttes til direkte formidling i og utenom ordinær rute.	Fylkesbiblioteket	2015-2019
2.1.4	Alle folkebibliotek arrangerer minst ett forfatterbesøk hvert år.	Kommunene	2015-2019
2.1.5	Større andel litteratur i UKM **	Fylkesbiblioteket / Kom- munene	2016-2019
2.1.6	Kommunene innfører leseombudsordning (frivillige eller andre leser for de som selv ikke kan, eldre, de på institusjoner m.v)	Kommunene	2016-2019
2.1.7	Deltakelse i Ungdomsbokprisen tilbys kommunene	Fylkesbiblioteket	2015-17
2.1.8	Nasjonal litteraturformidlingskonferanse for fylkesbibliotek	Fylkesbiblioteket	2016
2.1.9	Kommunene legger til rette for barnehagebibliotek	Kommunene	2016-2019
2.1.10	Kontinuerlig samlingsutvikling	Kommunene / Vgs	2015 - 2019
2.1.11	Bibliotekansatte deltar i de lokale DKS-forum ***	Kommunene	2016-2019

2.1.12	Forsøk med arbeidsplassbibliotek, evt. bibliotek knyttet til informasjonsarenaer/ treffpunkt, i fem kommuner	Fylkesbiblioteket	2016
2.1.13	Brukerundersøkelse knyttet til lesesett	Fylkesbiblioteket	2015
2.1.14	De videregående skolene får tilbud om, og prioriterer, minst ett årlig litteraturtilbud i regi av Den Kulturelle Skolesekken.	Vgs / Fylkesbiblioteket	2016
2.1.15	Andel litteraturtilbud i DKS sentralt videreføres	Fylkesbiblioteket	2015-2019
2.1.16	Minst ett tilbud per år gjennom DKS lokalt skal knyttes mot litteratur / skriving / språk	Kommunene	2016-2019
2.1.17	Folkebibliotekene arrangerer minst ett tilbud knyttet til DKS sentralt per halvår.	Kommunene	2015 -2019

*Videregående skoler ** Ungdommens Kulturmønstring *** Den Kulturelle Skolesekken

2.2 Kunnskap og læring

	Tiltak	Ansvar	Gjennomføres
2.2.1	Skolebibliotekene tilbyr opplæring i informasjonssøk og kildekritikk.	Fylkesbiblioteket / Vgs / Kommunene/	2015-2019
2.2.2	Areal, ressurser, kapasitet og kompetanse, knyttet til bibliotek i vgs kartlegges. Kartlegging av samarbeid med og ressurser i folkebibliotekene inngår.	Fylkesbiblioteket	2016
2.2.3	Vurdering av hvordan biblioteket kan bidra til bedre læring for elevene i vgs.	Fylkesbiblioteket	2016
2.2.4	Vurdering av i hvilken grad økt bruk av digitale ressurser påvirker bibliotekoppgaver i vgs.	Fylkesbiblioteket	2016
2.2.5	Vurdering av om alle vgs skal ha et eget skolebibliotek, sett opp mot ressursbruk og åpningstid.	Fylkesbiblioteket	2016
2.2.6	Ulike samarbeidsløsninger mellom folkebibliotek og bibliotek i vgs. skisseres	Fylkesbiblioteket	2015
2.2.7	Foreslå strategier og tiltak for framtidens bibliotek i videregående	Fylkesbiblioteket	2016
2.2.8	Folkebibliotekene tilbyr innbyggerne årlige kurs i informasjonssøk, kildekritikk og hvordan finne offentlig og annen nødvendig informasjon på nett.	Kommunene	2015-2019
2.2.9	Skolebibliotekene involveres i opplæring og læringsmål, generelt og ved gitte oppgaver i skolen.	Kommunene / Vgs.	2015-2019
2.2.10	Uavklarte roller og ansvarsforhold mellom skole og bibliotek avklares ved kombinasjonsbibliotek	Vgs / Kommunene	2015-2016

2.2.11	Det utarbeides samarbeidsavtaler mellom grunnskole- og folkebibliotekene.	Kommunene	2015-2016
2.2.12	Lokalhistorisk materiale samles, dokumenteres, digitaliseres og formidles	Fylkesbibliotek / Kommunene	2015-2019
2.2.13	Elevundersøkelsen omfatter elevenes behov knyttet til bibliotek tjenester	Fylkesbiblioteket / FVO****	2016-2019
2.2.14	Arbeid for økt tilgang til informasjon gjennom felles avtaler, åpne kilder og gode søkeverktøy i samarbeid med nasjonale aktører	Fylkesbiblioteket	2015-2019
2.2.15	Bibliotekene styrker rollen som læringsarena ved formelt samarbeid med helsestasjoner, barnehager og voksenopplæring	Kommunene	2016-2019
2.2.16	Bibliotekene formidler kunnskap og kultur i samarbeid med aktuelle arkiv og muséer	Kommunene	2016-2019

**** Fagenhet for videregående opplæring

2.3 Møtested og verksted

	Tiltak	Ansvar	Gjennomføres
2.3.1	Folkebibliotekets plassering som del av et levende sentrum og som møtested vurderes.	Kommunene	2016-2019
2.3.2	Fylkesbiblioteket styrker innsats og kompetanse for i større grad å sikre at bibliotekfunksjonene ivaretas ved nybygg, samlokaliseringer, ombygginger.	Fylkesbiblioteket /	2015-2019
2.3.3	Folkebibliotekene utvikler seg til gode møtesteder og arenaer for samtale, debatt og aktiviteter i samarbeid med aktuelle samarbeidspartnere. Lokale arrangementsgrupper dannes.	Kommunene	2015-2019
2.3.4	Bibliotekene i vgs øker innsatsen for å bli en trygg sosial arena og «fristed» i skolen – for å være og gjøre. Innredning, åpningstid, samlinger, tilgang mm vurderes.	Vgs	2015-2019
2.3.5	Folkebibliotekene prøver ut ulike organiserte aktiviteter, eksempelvis dataspill, for å nå nye brukergrupper.	Kommunene	2015-2019
2.3.6	Kompetansen knyttet til arrangement, samtale og debatt heves	Fylkesbiblioteket	2015-2016
2.3.7	Alle folkebibliotek arrangerer minimum ett møte for samtale eller debatt per år.	Kommunene	2016-2019
2.3.8	Deltakelse i planlegging av og gjennomføring av aktiviteter ved samisk jubileum i 2017 – Folke- og skolebibliotekene markerer jubiléet	Fylkesbiblioteket (Kultur- og bibliotekbussen) - Kommunene / Vgs	2015-2017

2.4 Organisering, tilgjengelighet og synlighet

	Tiltak	Ansvar	Gjennomføres
2.4.1	Prosjektet <i>Nye kommuner - bibliotek i nye roller</i> gjennomføres for å vurdere bibliotekstrukturen i kommunene.	Fylkesbiblioteket	2015-2016
2.4.2	Bibliotekenes tjenester, struktur, oppgavefordeling og roller synliggjøres og vurderes i kommunereformen.	Kommunene	2015-2017
2.4.3	Modell for samdrift mellom grunnskole- og folkebibliotek, administrert av folkebiblioteket, prøves ut	Kommunene	2016
2.4.4	Modell for samdrift mellom vgs-bibliotek og folkebibliotek vurderes	Vgs / Kommunene	2016
2.4.5	Felles regional markedsføring for bibliotekene vurderes	Fylkesbiblioteket/ Kommunene	2015
2.4.6	Forsøk med mer-åpne / selvbetjente bibliotek settes i gang som et tillegg til ordinær åpningstid.	Fylkesbiblioteket/ Kommunene	2016
2.4.7	Felles anbud for kjøp av utlånsautomater vurderes.	Fylkesbiblioteket	2016
2.4.8	Tilbud om <i>webløft</i> ***** til alle folkebibliotek	Fylkesbiblioteket / Kommunene.	2015
2.4.9	Bibliotekpersonalet inkluderes for å nå elevenes læringsmål.	Fylkesbiblioteket / Vgs / Kommunene	
2.4.10	Bibliotekene sine tjenester og aktiviteter omtales i større grad i media, og er lett synlige på hjemmesider	Kommunene	2015-2019
2.4.11	Biblioteket sine tjenester og aktiviteter er lett tilgjengelige på skolens Intranett og læringsportal.	Vgs	2015-2019
2.4.12	Oppsøkende bibliotekstjenester til de som ikke er i stand til å besøke biblioteket prøves ut.	Kommunene	2015

***** Nettsideløsning for bibliotekene utarbeidet gjennom nasjonalt støttet prosjekt. Folkebibliotek som inngår avtale om webløft får ta del i sentralt tilrettelagt informasjon, og automatisk oppdatering av sidene. Lokalt tilsnitt og tilpassinger er fullt mulig.

2.4.13	Fysiske og digitale bibliotekstjenester vurderes og forbedres med hensyn til utforming og tilgang for alle.	Fylkesbiblioteket / Kommunene / Vgs.	2015-2019
2.4.14	Et fagnettverk for grunnskolebibliotekene opprettes	Fylkesbiblioteket	2015
2.4.15	Bibliotekets rolle som læringsressurs settes på dagsorden, og synliggjøres i kommunens og skolens planarbeid.	Kommunene/ vgs	2015-2019
2.4.16	Bibliotekene bedrer sin tilgjengelighet ved digital formidling av aktivitetene i det fysiske biblioteket	Kommunene	2015-2019
2.4.17	Bibliotekene bruker bibliotekstatistikk og materiale knyttet til leseferdigheter og demografi i planarbeid	Kommunene	2015-2019
2.4.18	Et formalisert samarbeid mellom folkebibliotekenes brukergrupper og representanter for grupper av ikke-brukere opprettes	Kommunene	2015
2.4.19	Fjernlånstjeneste og distribuert medieinnkjøp vurderes.	Fylkesbiblioteket	2016-2017
2.4.20	Fylkesbiblioteket involveres ved fordeling av midler til kulturbygg, der bibliotek blir berørt. Det arbeides for at mobile tjenester vurderes inn under ordningen.	Fylkesbiblioteket	2015-2019
2.4.21	Kultur- og bibliotekbussen forsterker sin aktivitet, ivaretar det samiske aspektet, og arbeider for fortsatte driftsmidler og mulig fornyet investeringsstøtte fra Sametinget	Fylkesbiblioteket	2015-2019
2.4.22	Nasjonalt samarbeid for bedre systemer for statistikkføring	Fylkesbiblioteket	2015-2016
2.4.23	Det ses på mulighetene for et tettere samarbeid med universitet og høykolebibliotekene i Trondheim, og herunder hvilke synergieffekter et slikt samarbeid kan gi for biblioteksatsingen i Sør-Trøndelag.	Fylkesbiblioteket	2016

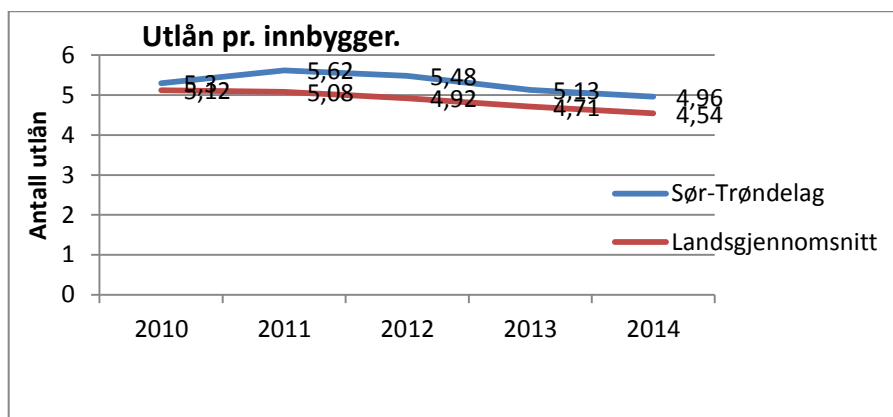
3 Kompetanse

	Tiltak	Ansvar	Gjennomføres
3.1	Årlige tilbud om kompetanseheving på litteratur - området, for bibliotekansatte og lærere.	Fylkesbiblioteket	2015-2019
3.2	Bibliotekenes kompetanse knyttet til å utarbeide prosjektområder og søke prosjektmidler styrkes	Fylkesbiblioteket	2015-2016
3.3	Bibliotekenes kompetanse knyttet til innhenting og analyse av statistikk heves	Fylkesbiblioteket	2015
3.4	Hospiteringsperioder gjennomføres på tvers av kommuner og bibliotektyper.	Fylkesbiblioteket / Kommunene	2015-2019
3.5	Kunnskapsdeling i biblioteknettverkene styrkes	Kommunene / Vgs.	2016-2019
3.6	Det legges til rette for digital infrastruktur for deling av kunnskap	Fylkesbiblioteket	2015-19
3.7	Tettere samarbeid mellom bibliotek, andre offentlige instanser og samfunnsaktører for økt kompetanse	Fylkesbiblioteket / Kommunene	2015-19
3.8	Øke kompetansen og evne til innovasjon ved å involvere brukere og ikke-brukere i bibliotekspørsmål	Kommunene / Vgs.	2015-2019
3.9	Kompetansebehov på bibliotekområdet inngår i enhetenes overordnede kompetansestrategi	Kommunene / Vgs	2016-2019
3.10	Fysiske og digitale kompetansetilbud utarbeides	Fylkesbiblioteket	2015-2019
3.11	Årlige tilbud om kurs i elektroniske ressurser og digitalt referansearbeid	Fylkesbiblioteket	2015-2019
3.12	Bibliotekene styrker sin kunnskap om medie- håndtering, og om å skrive for nett	Fylkesbiblioteket	2016
3.13	Bibliotekene dyktiggjøres når det gjelder å skrive politiske saker	Fylkesbiblioteket	2015
3.14	Det må arbeides videre med fylkesbibliotekets rolle som rådgiver ovenfor folkebibliotekene for systematisk og kunnskapsbasert samlingsforvaltning.	Fylkesbiblioteket	2016

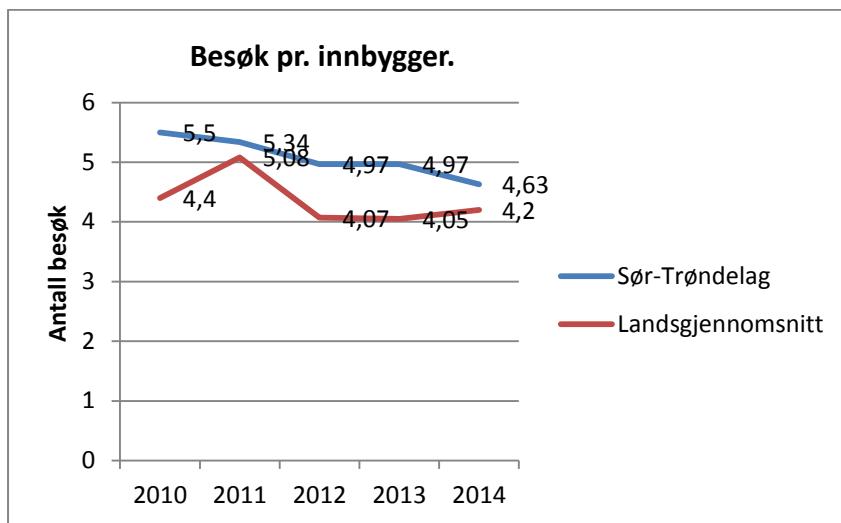
5. Statistikk

Folkebibliotek

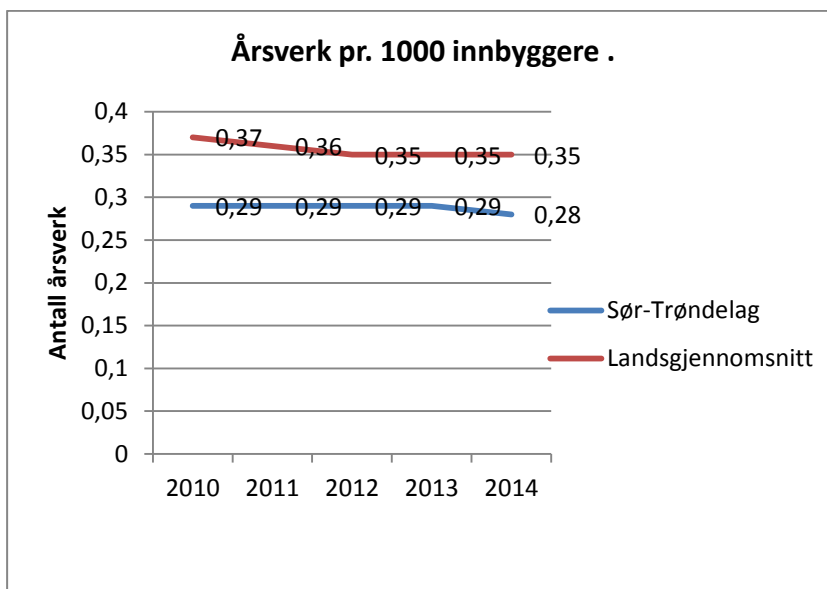
Biblioteklandskapet kjennetegnes ved at vi har én stor by, Trondheim, noen mellomstore kommuner og mange små. Det er 25 kommuner i fylket.

Utlånet har ligget på et stabilt høyt nivå, men viser en svak nedgang de siste 2 år.

Besøkstallene har ligget på et stabilt høyt nivå, men viser nå en fallende tendens sammenlignet med nasjonale tall. Besøket ligger fortsatt over landsgjennomsnittet.

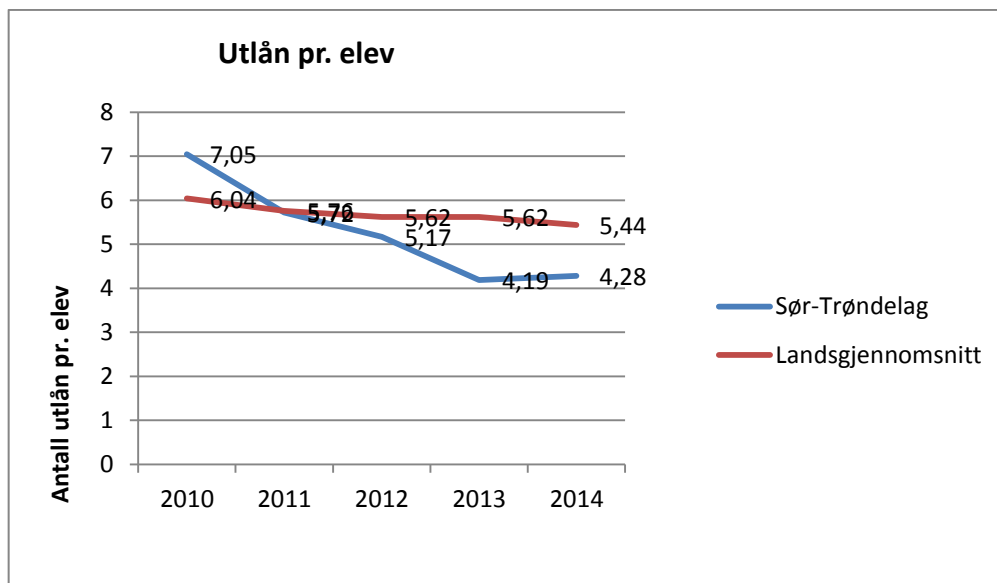

Folkebibliotekene i fylket har i årene 2010-14 hatt færre årsverk enn landet for øvrig, og denne forskjellen øker.

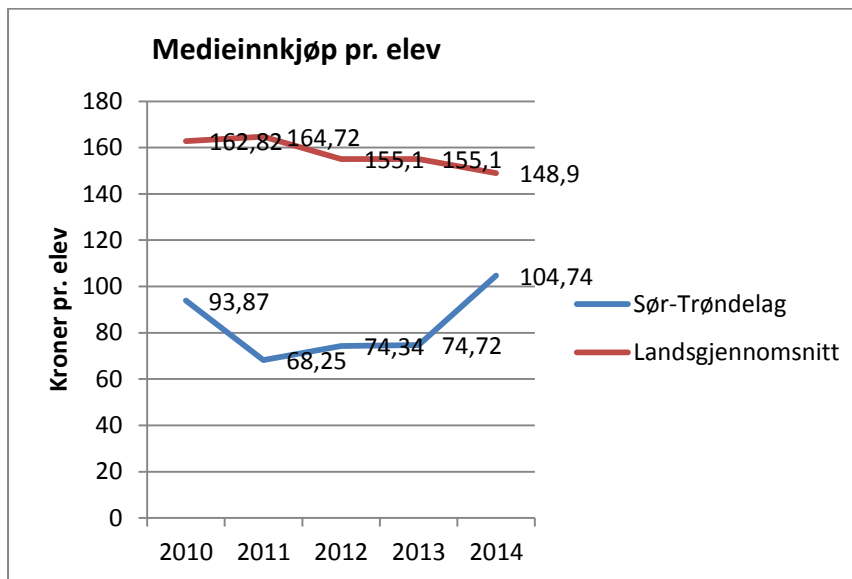
Skolebibliotek

Bibliotek i videregående skole

Det er stor variasjon i kvaliteten på bibliotekene i videregående skole. Mange skolebibliotek arbeider tett opp mot skolens pedagogiske personale og er gode bidragsytere til bedre læring, lesing og møtested i skolen. Tre bibliotek er i kombinasjon med folkebibliotek. Mange bibliotek preges av for knappe ressurser til å kunne være elevenes støtte i læringen, og mangler også tilknytningen til og samarbeid med øvrig personale i skolen.

Utlånet ligger lavere enn snittet for landet, men tallene viser en liten økning i aktiviteten siste år.

Mediebudsjettet for de videregående skolene i Sør-Trøndelag har vært svært lave sammenlignet med landet for øvrig, men vi ser nå en betydelig økning for 2014.

Timeressurs pr. skole pr. uke.

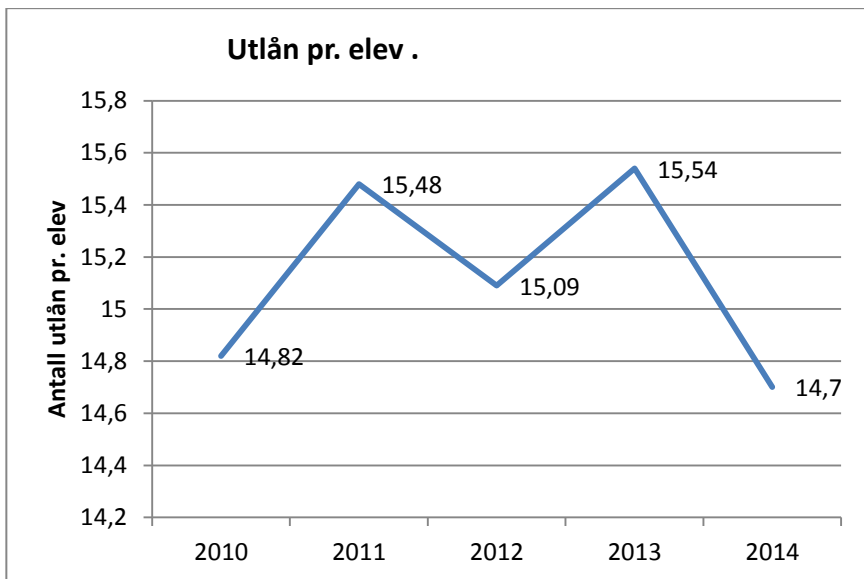
Personalressursene har i snitt ligget på vel 70 % av full stilling, men med en tydelig økning de siste par årene.

Grunnskolebibliotek

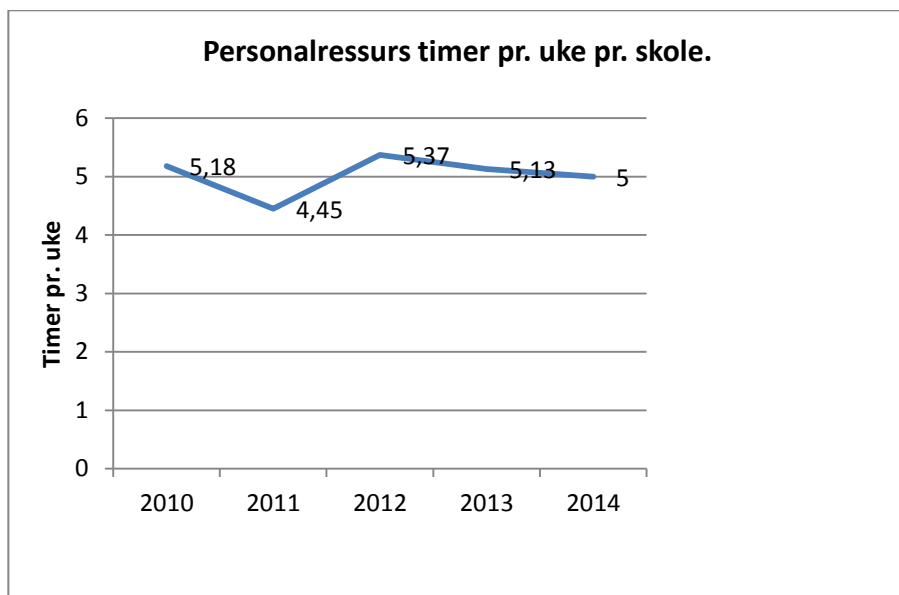
Mangelfull oppsummering av statistikk de siste år for landet som helhet medfører at vi kan presentere statistikk for utlån og personalressurser kun for eget fylke. Tallene må leses med et visst forbehold, da mange skoler ikke har kvalitetssikret tallene.

Grunnskolebibliotekene er preget av stor variasjon; fra bibliotek med gode åpningstider og ansatte med skolebibliotekutdanning, til skoler med små boksamlinger uten fast personalressurs.

De aller fleste skolene har et samarbeid med folkebiblioteket i kommunen. Det er 12 kombinasjonsbibliotek i fylket, de fleste i kombinasjon med kommunens bibliotekfilialer, noen med hovedbibliotek.

Utlånstallene viser forholdsvis store variasjoner fra år til år. Dette kan muligens tilskrives noe mangelfull kvalitet ved tall som er levert.

Antall timer med skolebibliotekar ved den enkelte skole ligger i perioden på ca. 5 timer pr. skole pr. uke.

6. Litteraturliste

- Bibliotekmeldingen: St. meld. nr. 23 (2008-2009) Bibliotek – kunnskapsallmenning, møtestad og kulturarena i ei digital tid
- Bibliotekreform 2014. ABM-skrift #30
- Gi rom for lesing, strategi for stimulering av leselyst og leseferdighet 2003-2007. Utdannings- og forskningsdepartementet
- IFLA: International Federation of Library Associations
- Kommuneleien: Lov om kommuner og fylkeskommuner LOV-1992-09-25-107
- Kulturloven: Lov om offentlege styresmaktens ansvar for kulturverksemd. Ot.prp. nr. 50 (2006-2007),
- Kulturutredningen 2014 (NOU 2013:4)
- Kunnskapsløftet. Stortingsmelding nr 30 (2003-2004). Kultur for læring
- Lov om folkebibliotek, LOV-1985-12-20-108
- Nasjonal bibliotekstatistikk 2014
- Opplæringslova (1998). Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa.
- Program for digital kompetanse 2004 – 2008. Utdanning- og forskningsdepartementet
- Rafste, Elisabeth Tallaksen (2008). Informasjonskompetanse: elevaktive og undersøkende arbeidsmetoder. I: Hoel, T, Rafste, E.T. og Sætre, T.P. Opplevelse, oppdagelse, opplysning : fagbok om skolebibliotek (s. 206-220). Oslo : Biblioteksentralen
- St.meld. 23 (2012-2013). Digital agenda for Norge. IKT for vekst og verdiskapning. Administrasjons- og kirkedepartementet.
- St.meld. nr. 24 (2008-2009) “Nasjonal strategi for digital bevaring og formidling av kulturarv”.
- SWOT-analyse (2011-2012) Gjennomført ved Sør-Trøndelag fylkesbibliotek

SØR-TRØNDELAG FYLKESKOMMUNE